

A publikált tudományos számadatok 50%-a nem használható

Richard W. ROBERTS, az amerikai *Országos Szabványügyi Hivatal (National Bureau of Standards, NBS)* igazgatója szerint a tudományos számadatokat tartalmazó dokumentumok gyakran elégtelen információt tartalmaznak az értékeléshez. Az adatelemző szakemberek úgy vélik, hogy az irodalomban szereplő számadatok kb. 50 százaléka használhatatlan, mégpedig nem hiba miatt, hanem a hiányos információ következtében.

Pozitív példaként idézik a *Szabványügyi Referenz Adatok Nemzeti Rendszerét (National Standard Reference Data System, NSRDS)*, bár az adatkategóriák nagy részét nem használják. Az NSRDS program mellett az NBS tölti be az adatközpontok hálózatának koordinációs szerepét, és legfőbb feladata kritikusan értékelt adat-összeállítások publikálása az irodalom alapján.

A *Boulder-i adatközpontban* úgy találták, hogy az adatok 90%-a nem használható, mert a szerzők nem közöltek elegendő részletet arra vonatkozóan, hogy mik voltak a mérlegelés szempontjai. A központ szakemberei szerint olyan alapvető adatelemekre van szükség, amelyek alapján minden kutató hitelesítheti kísérleteit.

ROBERTS következtetése az, hogy bár mind a magán mind a közületi szektornak együtt kell működni a referenz-adatok kérdésében, a központi szerep a kormányra hárul. „Az adatelemzés olyan hatalmas probléma, amely országos szintű, folyamatos és koncentrált erőfeszítést igényel az igazi előrelépés érdekében.”

[Information Retrieval and Library Automation
10. k. 9. sz. 1975. p. 1–2.]

(Fazekas Zsuzsanna)

* * *

Tudományos kéziratok letétbehelyezése a Szovjetunióban

A Szovjetunióban 13 éve alakult ki a szűk tárgykörű *tudományos kéziratok letétbehelyezésének rendszere*. Jelenleg már 49 tájékoztatói intézménynek van felhatalmazása a kéziratok letétbefogadására.

Gyűjtőkörének szélességét és a letétbefogadott kéziratok számát tekintve, egyaránt a *VINITI foglalja el a vezető helyet* a letétbefogadó intézmények között. Tizenhárom év alatt kereken 11 ezer kéziratot vett át őrzésre és tájékoztatásra. A legtöbb kézirat a vegyészet, a fizika, a mechanika, a matematika és a biológia szakterületéről érkezett.

Akárcsak a VINITI, a többi letétbefogadó intézmény is *referátumot* készít a kéziratokról. A letétbefogadóktól eddig 2740 referátum érkezett, mindenekelőtt a vegyé-

szet, a gépipar, a bányászat, az elektrotechnika, az energetika és a kohászat területéről. E referátumokat a *Referativnűj Zsurnal* megfelelő sorozatában publikálják.

Napirenden van a letétbeadó *intézmények körének kibővítése*, amelyek száma 1971-hez képest is megötszöröződött. Főként a nem akadémiai intézetekből számítanak új jelentkezőkre.

A letétbeadás főként a folyóiratszerkesztőségek munkáját könnyíti meg, teszi színvonalasabbá. Segítségével egy-egy adott *folyóirat információs érzékenysége lehet fokozni*, és el lehet érni, hogy az átfutási idő csökkenjen.

Jelenleg már – állásfoglalások vannak rá – a letétbehelyezett kéziratokat valójában *nem is szabad kéziratoknak tekinteni*, hiszen éppen úgy kötelesség a róluk való tájékoztatás, mint a publikált tanulmányokról, cikkek-ről. A tudományos könyvtáraknak ugyancsak nyilván kell tartaniuk és fel kell tártaniuk a letétbehelyezett kéziratokat, és – ha keresik őket – másolatot kell kérniük róluk.

A letétbehelyezés rendszerének további elterjedése megköveteli, hogy a *letétbeadó és a letétbefogadó egyaránt javítsák meg munkájukat*, és tartsák be az e vonatkozásban előírt fegyelmet.

[Naučno-Tehnicsezskaja Informacija, 1. Szer. 8. sz.
1975. p. 7–13.]

(Futala Tibor)

KÖNYVTÁRI MUNKA

Kritériumok a folyóiratok megrendeléséhez

A tudományos és műszaki folyóiratok száma becslések szerint 30 és 100 ezer közt van. Az ezek közül való válogatás munkája nagy könyvtárak számára sem kerülhető el, különösen ha még az állománygyarapítási keretek csökkenését és a folyóiratárak emelkedését is figyelembe vesszük. E válogatást segítő kritériumokat tekint át a cikk.

A folyóiratokban *megjelenő cikkek száma* lehet mennyiségi mérőszám, de nem utal a cikkek minőségére s a folyóirat méretétől, periodicitásától is függ. Önmagában nem sokat ér, de kiegészítésként jól használható.

Régi javaslat annak figyelembe vétele, hogy az adott folyóiraatra *más primer folyóiratok milyen sűrűn hivatkoznak*. E lehetőség elvi alapjai:

egy periodika értéke (tudományos szempontból) arányos azzal, hogy a folyóiraatra a szakirodalom milyen gyakran hivatkozik;

a hivatkozás-gyakoriság meghatározására használt (forrás-) folyóiratok reprezentálják a teljes szakterületet; ha e célra egynél több folyóiratot használunk, ezek egyenlően „súlyosak”.

A fenti alapfeltevéseket számos jogos kritika érte (mennyiségi tényezők túlzott befolyása, presztizs-hivatkozások, nyelvi problémák, általában nem-hivatkozott folyóirat-típusok stb.). Önmagában ez a kritérium sem elegendő.

Finomabb kritérium javaslat az „*impact factor*”, amely a folyóirat egyes cikkeire való hivatkozások átlagos számát jelenti, megadott időhatárok közt (pontosabban egy példán: a folyóiratban 1967-ben és 68-ban megjelent cikkekre való, 1969. 4. negyedévi hivatkozások számának négyszerese, elosztva a 67-ben és 68-ban megjelent cikkek számával), míg az „*immediacy index*” a folyóiraatra való reagálás gyorsaságára utal (pontosabban: az 1969-ben megjelent és ugyanezen év 4. negyedévében hivatkozott cikkek száma – beleszámítva a többszörös hivatkozásokat is –, elosztva az 1969-ben megjelent cikkek számával.) Ez utóbbi mérőszám idegen nyelvű folyóiratokra indokolatlanul hátrányos.

További kísérlet volt a folyóiratok könyvtári használatára vonatkozó mérések alkalmazása. E vizsgálatok azonban csak a folyóiratok egyik (ti. meglévő) részére térnek ki, kérdőíves kiegészítésük pedig torzít.

Az eddig kialakult mérőszámok közül, úgy tűnik, egyik sem vezet valóban megnyugtató eredményre, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy kisebb könyvtárak számára az egyes folyóiratok fontossága a folyóirat változása nélkül is megváltozhat.

/Special Libraries, 66. k. 8. sz. 1975. p. 367–371./

(Sárdy Péter)

* * *

Kísérlet a könyvtárosok képzettségének értékelésére a szovjet akadémiai könyvtárakban

Öt szovjet akadémiai könyvtár 500 felsőfokú munkatársával olyan kérdőívet töltetett ki, amely szakképzettségük rétegeit és forrásait volt hivatva feltárni. A kérdőívekből kigyűjtötték a legfontosabbnak látszó rétegeket és forrásokat, csoportosították, majd szakemberekkel egyenként osztályoztatták őket. Ennek nyomán az alábbi táblázatot állították össze:

Jel	Képzettségi szinttényezők	Osztályzat
x_1	Alapképztség	
	– könyvtárosi-bibliográfusi	4
	– filológiai	3
	– természettudományos	2
	– egyéb	1

x_2	Idegen nyelvek ismerete	
	– egyetemi (főiskolai) nyelvi szak szintjén	3
	– egyetemi (főiskolai) könyvtáros szak szintjén	2
	– más szakos egyetemi (főiskolai) szinten	1
	– idegen nyelvek ismeretének hiánya	0
x_3	Kiegészítő tanfolyamok	
	– könyvtárosi	2
	– idegen nyelvek	1
	– tanfolyamok hiánya	0
x_4	Továbbképzés	
	– konferenciákon, tanácskozásokon és szemináriumokon való részvétel	5
	– tudományos-módszertani munkában való részvétel	4
	– szakirodalmi szemlék készítése	3
	– szakirodalom olvasása	2
	– egyéb formák	1
	– a továbbképzés hiánya	0
x_5	Könyvtári szolgálati idő	években
x_6	Az adott státusban eltöltött szolgálati idő	években

Ezt követően az 500 kérdőívből az akadémiai könyvtárakban honos státusok (könyvtáros-bibliográfus, főkönyvtáros-főbibliográfus, szerkesztő, főszerkesztő, vezető könyvtáros-vezető bibliográfus, osztályvezető) arányának megfelelően, véletlen kiválasztással 100 kérdőívet emeltek ki, és egy $Y = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 + \dots + a_n x_n$ típusú lineáris regressziós függvény, ahol Y – a könyvtári dolgozók képzettségi szintje, x_1, x_2, \dots, x_n – képzettségi szinttényezők, $a_0, a_1, a_2, \dots, a_n$ – statisztikai adatokkal kifejezendő empirikus együtthatók, segítségével az egyes státusokra képzettségi modellek kialakítására tettek reményteljes, de még továbbfejlesztendő kísérletet. (A kísérlet MIR–1 típusú számítógépen végezték el.) A tényezők közül az idegen nyelvek ismerete, a továbbképzés, a könyvtári szolgálati idő és az adott státusban eltöltött idő volt (a megadott fontossági sorrendben) a meghatározó. Az alapképzettség és a tanfolyamokon való részvétel kisebb szerepet játszott.

/Szovetszkoe Bibliotekovedenie, 4. sz. 1975. p. 78–86./

(Futala Tibor)

